

ابزارهای شعرآفرینی در ادبیات کودک

موضوع: ابزارهای شعرآفرینی در ادبیات

کودک

نگارش: زهرا طاهرنژاد

استاد راهنما: دکتر فروزان سجودی

استاد مشاور: توران میرهادی

کارشناسی ارشد رشته زبان‌شناسی

همگانی دانشگاه آزاد اسلامی

سال تحصیلی: ۱۳۸۳

تهیه و تلخیص: بهاره بهداد

قاعده‌گاهی‌های موجود در آن به این منظور که خواننده با تجزیه و تحلیل اشعار کودک، در خواندن آن‌ها، دیدی تازه نسبت به این‌گونه شعر داشته باشد.

مکتب ساخت‌گرایی، مبنای بررسی ادبیات کودک، از دیدگاه زبان‌شناختی در این پژوهش است. در طرح پژوهش، فرایند برجسته‌سازی به عنوان یکی از امکانات تمایز بین زبان ادب و زبان معیار در نظر گرفته شده است. این پژوهش بر مبنای طبقه‌بندی لیچ از انواع هنجارگریزی (قاعده‌گاهی) انجام شده است.

این رساله شامل پنج فصل است. در فصل اول، ویژگی‌های برجسته‌سازی کلام، در شعر چند تن از شاعران کودک، مورد بررسی

این پژوهش می‌کوشد ضمن بررسی نظریات زبان‌شناسان، به بررسی و تحلیل سبک‌های شاعران کودک بپردازد و نشان دهد که وابستگی انکارناپذیری بین علم زبان‌شناسی و ادبیات وجود دارد.

در این تحقیق، دو هدف اساسی دنبال شده است:

۱. معرفی هر چه بیشتر تحقیقات زبان‌شناختی ادبیات و ادبیات کودک که شاخه‌ای نارس و جدید است و نیز بررسی ابزارهای شعرآفرینی در ادبیات کودک.

۲. تعیین سبک شعرای شعر کودک و نمایاندن ظرافت‌های لفظی و معنایی نهفته در این نوع شعر، از طریق ارائه آماری و بسامدی از

بیوک ملکی، جعفر ابراهیمی (شاهد) و شکوه قاسم‌نیا به تفصیل بررسی شده است. نتایج به دست آمده و پیشنهادهایی برای پژوهش‌های بعدی و ارائه آمارها به صورت نمودار و درصد نیز در این فصل بیان شده است.

فصل پنجم، شامل پیوست‌های پژوهش است.

نتایج پژوهش

بررسی ۱۷ کتاب شعر کودک که به طور تصادفی و از شاعران مختلف انتخاب شده، روشن می‌سازد که شعر کودک بیش‌تر بر پایه مجاز است تا استعاره.

در این بررسی، مشخص گردید که در شعر کودک بیش‌ترین بسامد هنجارگریزی، هنجارگریزی معنایی بوده است و از زیر مجموعه هنجارگریزی معنایی به ترتیب حیوان‌پنداری، هنجارگریزی ظرف و مظروف، جسم‌پنداری و گیاه‌پنداری بیش‌ترین کاربرد را داشته. علت کاربرد بسیار بالای قاعده‌های معنایی یعنی جسم‌پنداری، حیوان‌پنداری و گیاه‌پنداری، ملموس و عینی بودن آن‌هاست. کودک از بدو تولد با انسان که همان مادرش است و اندکی هم با اجسام موجود در محیط برخورد مستقیم دارد. او آن‌چه را می‌بیند، درک می‌کند و به همین دلیل، شاعر کودک برای تأمین درک مخاطبش، ناگزیر است از این نوع قاعده‌های بهره بگیرد.

گفتنی است که هنجارگریزی‌های گویشی و نوشتاری، جزو خصیصه‌های سبکی شعر کودک نیستند. تجریدگرایی در مقابل تجسم‌گرایی نیز از بسامد اندکی برخوردار است.

قرار گرفته است. از جمله نتایجی که به دست آمده، بسامد چشمگیر استفاده از «مجاز» در شعر شاعران کودک است. علاوه بر این، مشخص شده است که قاعده‌های معنایی و قاعده‌های نحوی بی‌نشان، برای گروه‌های سنی «د» و «ج» و هنجارگریزی‌های سبکی و آوایی برای گروه‌های سنی «الف» و «ب»، بیش‌ترین بسامد را دارد.

فصل دوم، به مبانی تئوریک و نظری تحقیق اختصاص دارد تا خواننده بتواند با زمینه قبلی، پیکره اصلی را دریابد. این فصل به مباحثی مانند دوگانگی‌های سوسور، نقش‌های زبانی زبان ادب، فرایند خودکاری و برجسته‌سازی، قاعده‌های و غیره می‌پردازد.

فصل سوم، پیشینه، پژوهش‌های زبان‌شناختی در غرب و نیز ایران را بررسی می‌کند.

در این فصل، آرای مکتب ساخت‌گرایی و مشخصاً نظریات سوسور، بازنگری شده و آرای صورت‌گرایان روس و مکتب پراگ که از مهم‌ترین نحله‌های فکری هستند و دستاوردهای آن‌ها منجر به ایجاد مکتب ساخت‌گرایی شد، بررسی شده است. در ادامه، نظریات زبان‌شناختی در ایران و آرای اساتیدی چون حق‌شناس، شفیعی کدکنی، صفوی، سجودی و غیره مطرح می‌شود.

فصل چهارم، پیکره تحقیق را دربر می‌گیرد. در این فصل، به طور مشخص به کیفیت شعر کودک هنجارگریزی‌ها و بازی نشانه‌ها پرداخته شده است. در این بخش ۱۷ کتاب شعر کودک از شعریایی چون افسانه شعبان‌نژاد، مصطفی رحماندوست، افشین اعلاء، پروین دولت‌آبادی،